

Закінчувався січень 1944-го. Садове от-от мали звільнити від фашистів. Фронт гуркотів вже поряд, і за селом, в гаю, пролягла лінія німецької оборони. Люцинів же зайняли радянські війська.

В хаті Хомуїлів розташувалася ворожий штаб. Ледве засіріло, як вдарила радянська артилерія. Один снаряд влучив у німецьку гармату, геть розтрощивши її. При цьому загинуло десять гітлерівців.

Натиск Червоної Армії був настільки потужним, що ворог у паніці залишив Садове, розмістивши артбатереї за околицею. Відтак німецькі гармати стали бити звідти. Снаряди перелітали через село та вибухали на радянських позиціях.

Втім, села як такого не було, оскільки там нещодавно лютував вогонь. Тож люди жили і в уцілілій шко-

лі, і в панському будинку.

Коли бій стих, ті вісім сімей, що сховались у погребі поміщика, вирішили дізнатись, чи є ще німці. Зробити це запропонували Федору Стихуну, оскільки він не мав дітей. Та не встиг чоловік вилізти, як вдарила гармата, і снаряд через стіну розірвав його тіло на шматки. Після такого жаху вже ніхто не наважився піти на розвідку. Тож сиділи, поки не стемніло.

Позаяк дім Адама Білоуса теж спалили, то він з сім'єю мешкав у хаті баби Хотини Хомуїло. Влаштувавши там штаб, німці Білоусів виселили. Тому довелось жити у сусідів. А як

ворог відійшов на інші позиції, сім'я знову повернулася. Та що це? На горіщі сидить поранений фашист та просить батька Адама, Трохи-ма, щоб той його зняв.

— Нех пан сам злазе, — була відповідь.

Аж тут нова напасть: збоку, нога в ногу, сунуть три цепи німецької піхоти. Затріскотіли постріли, заgrimіло. Білоуси попадали на землю і лежали так, доки бій не стих. Потім кинулись до сусідів. Але не встигли добігти, як бій почався знову. Цього разу червоноармійці обійшли Садове з боку Воронова і вже знаходились у селі. Тож коли звідти вдарив ку-

лемет, гітлерівці відступили. Проте вже не через Садове, а полем. Саме тудою офіцерський легковик, наче заець, скакав по ріллі у напрямі Тучина.

Коли німці відходили, Адам за ними спостерігав. Один цеп стріляв, прикриваючи, — два інших відступали. Потім цепи мінялися місцями.

...Загорівся хлів, але Білоуси ще не біжать. Тут, наче з-під землі, виріс червоноармієць:

— Приберіть солому! Згорите!

Соломою, яку німці нанесли, щоб спати, вогонь йшов прямо в дім. Тож її швидко відгребли.

Опісля солдати зайшли в хату. Хтось пив молоко, хтось діставав з бочки сало. Один з бійців заглянув на піч, а там — німецький офіцер. Червоноармієць вискочив надвір і наказав Трохиму:

— Скажи німцю, щоб вийшов з піднятими руками.

Через хвилину офіцер переступив поріг, і його конвоювали в центр села. Там уже зібралась решта червоноармійців. На шинелі лежав їх товариш-кулеметник. Куля влучила йому прямо в серце.

Побачивши полоненого, один з бійців вдарив його по голові прикладом. Втім, офіцер був уже, мож-

ливо, і так трупом. А от гвинтівка при цьому вистрілила, позаяк стояла на бойовому взводі. Куля увійшла солдату під підборіддя...

Поховали двох росіян на сільському цвинтарі. Імена їх, на жаль, невідомі й дотепер.

А вбитих гітлерівців, тіла яких воліли забрати ті піхотинці, що йшли в атаку, люди перевезли на місцеве німецьке кладовище, де й закопали. Перед цим увесь одяг з них було знято.

Один з копачів жив у Садовому. Побачивши на руці трупа золотий перстень, він відрубав пальця і зняв прикрасу. Опісля цього чоловіка забрали на фронт. Спершу в село йшли листи, потім перестали. Певно, загинув, і перстень перекочував до когось іншого...

Яким ОРЕЛ,
старожил с. Садове.

НАПЕРЕДОДНІ ВИЗВОЛЕННЯ